

Памяць і мемарыялізацыя Другой сусветнай вайны ў розных краінах

Мэта

Садзейнічаць вывучэнню культуры памяці пра падзеі Другой сусветнай вайны ў Беларусі, Германіі, Расіі і Польшчы.

Задачы

- **Прадставіць** этапы і асаблівасці развіцця культуры памяці пра Другую сусветную вайну ў розных краінах;
- **Прааналізаваць** асаблівасці ўспрымання ваеннай гісторыі і ролю ўспамінаў пра вайну на розных узроўнях (індывідуальная і калектыўная памяць, палітыка памяці на дзяржаўным узроўні);
- **Правесці** параўнальны аналіз культуры памяці пра Другую сусветную вайну ў названых краінах;
- **Садзейнічаць** фармаванню разумення важнасці захавання памяці пра трагічныя падзеі вайны як значнай умовы адказнага ўдзелу ў жыцці грамадства ў сучасным мультыкультурным, глабалізаваным свеце.

Формы працы

Індывідуальная, групавая, фронтальная.

Метады працы

Свабодныя асацыяцыі, размова, «Сусветная кафэ» («World cafe»), брэйнстормінг, вусная прэзентацыя, параўнанне, дыскусія, гульня «Запlechнік».

Абсталяванне

Праектар, фліпчарт з паперай, маркеры, гаджэты з выхадам у інтэрнэт (пры неабходнасці прыносяць самі ўдзельнікі), раздатчны матэрыял.

Папярэдняя падрыхтоўка

Навучэнцы павінны ўгадаць, што яны вывучалі па гісторыі Другой сусветнай вайны на занятках і які вучэбны матэрыял па тэме прадстаўлены ў школьным падручніку гісторыі.

Метадычныя рэкамендацыі для настаўніка

Пры правядзенні ўрока важна, каб настаўнік правільна расставіў адукацыйныя акцэнт: ад магчымага неразумення / асуджэння людзей «іншай» культуры да павагі, талерантнага стаўлення і вывучэння аб'ектыўных умоў узнікнення такой іншай культуры; мэта ў дадзеным выпадку – прадухіленне распаўсюджвання і павелічэння стэрэатыпаў пра суседнія народы і краіны. Урок пабудаваны па модульнай сістэме, г.зн. дазваляе працаваць, выкарыстоўваючы ўвесь комплекс прадстаўленых этапаў і заданняў як адзін урок, а таксама ўжываючы асобныя матэрыялы ўрока на іншых занятках у залежнасці ад мэт настаўніка і кантэксту ўрока. Настаўнік таксама можа самастойна замяняць / напаяць тыя ці іншыя прыклады помнікаў, кейсаў (выпадках), успамінаў і г.д. актуальнымі для таго горада / рэгіёна, дзе праводзіцца ўрок, што дазволіць зрабіць занятка больш актуальным і практыкаарыентаваным для навучэнцаў.

Таймлайн урока

Этап I

Актуалізацыя ведаў і вызначэнне мэт

Праблематыка / тэма	Метады вывучэння	Формы работы	Працягласць
Што я ведаю пра Другую сусветную вайну ў: а) Польшчы б) Расіі в) Беларусі г) Германіі	Метад свабодных асацыяцый, размова	Індывідуальная, фронтальная	10 хвілін

Этап II Асноўны этап

Вывучэнне матэрыялу

Праблематыка / тэма	Метады вывучэння	Формы работы	Працягласць
Мемарыялізацыя Слаі памяці Канфлікты памяці	«Сусветнае кафэ» («World cafe»), брэйнстормінг	Групавая	15 хвілін на кожны «стол» = 45 хвілін
Прадстаўленне вынікаў працы «сталоў»	Вусная прэзентацыя	Фронтальная	5 хвілін на кожны «стол» = 15 хвілін

Этап III

Першаснае замацаванне і аналіз атрыманых ведаў

Праблематыка / тэма	Метады вывучэння	Формы работы	Працягласць
Культуры памяці ў розных краінах	Параўнанне, дыскусія	Фронтальная	15 хвілін

Этап IV

Рэфлексія

Праблематыка / тэма	Метады вывучэння	Формы работы	Працягласць
Рэфлексія навучэнцаў па выніках урока	Гульня «Запlechнік»	Індывідуальная	5 хвілін

Этап I

Актуалізацыя ведаў і вызначэнне мэт

10 хвілін

Дошку / фліпчарт дзеляць на чатыры часткі, у кожнай з якіх пішуць назву адной з краін – Польшча, Расія, Германія, Беларусь. Настаўнік прапануе навучэнцам папрацаваць па метадазе «свабодных асацыяцый»: навучэнцы запісваюць у розных кутах тое, што яны ведаюць / чулі / першае, што прыходзіць на розум пра падзеі Другой сусветнай вайны ў названых краінах. Прымаюцца любыя адказы – паняцці, імёны, даты, месцы памяці, аўтары кніг, пачуцці і інш.

Чаканы вынік

Настаўнік:

→ **Вызначае**, што навучэнцы ведаюць пра Другую сусветную вайну ў сваёй краіне і ў іншых краінах Еўропы.

→ **Затым настаўнік прапануе** вывучыць атрыманыя «аблогі слоў» і абмеркаваць наступныя пытанні:

а шмат ці мала мы ведаем пра асаблівасці гэтай вайны ў іншых краінах;

б чаму так падобныя / адрозніваюцца атрыманыя «аблогі слоў»;

в ці можам мы казаць пра тое, што ў кожнага народа была свая вайна, і ці можна атрыманым «аблокам слоў» прысвоіць назву «Розныя войны»?

Этап II. Асноўны этап

Вывучэнне матэрыялу

60 хвілін

Навучэнцаў дзеляць на тры групы метадам выпадковага выбару. Асноўны этап урока праходзіць з выкарыстаннем метаду «Сусветнае кафэ» («World cafe»).

«**Сусветнае кафэ**» («**World cafe**») – метада сфакусаванага нефармальнага абмеркавання праблемных тэм, што маюць некалькі варыянтаў рашэння / адказу, меркаванні людзей па якіх адрозніваюцца (больш падрабязная інфармацыя пра метада прадстаўлена ў Дадатку 1). Галоўны прынцып работы з выкарыстаннем метаду «Сусветнае кафэ» – адсутнасць крытыкі: усе могуць выказаць любыя думкі. Меркаванні павінны быць запісаныя на фліпчарце. Гэты метада дазваляе выпрацаваць больш шырокі погляд на праблему і разгледзець яе з улікам розных пунктаў гледжання.

Настаўнік знаёміць навучэнцаў са зместам матэрыялаў на трох сталах:

Табліца 1

Мемарыялізацыя падзей Другой сусветнай вайны.

Прадстаўленыя фатаграфіі помнікаў з чатырох краін (Дадатак 2):

- Помнік ахвярам вайны ў Бад-Наухайме, Германія;
- Помнік загінулым і забітым на Усходзе ў Варшаве, Польшча;
- Скульптура «Няскораны чалавек» у спаленай вёсцы Хатынь, Беларусь;
- Помнік «Радзіма-маці кліча!» у Валгаградзе, Расія.

Задача навучэнцаў – вызначыць:

→ **Што адлюстравана** і якім падзеям прысвечаны помнік;

→ **У якой краіне** ўсталяваны помнік;

→ **Пасыл помніка** (які сэнс укладалі аўтары помніка / якое паведамленне атрымлівае чалавек, гледзячы на яго);

→ **Што паўплывала** на выбар месца для ўстаноўкі помніка;

→ **Якую памяць** пра вайну транслюе помнік / краіна і што гэта гаворыць нам пра грамадства гэтай краіны?

Слаі памяці

На сталае – чатыры карткі: тры – з прыкладамі індывідуальнай, калектыўнай і дзяржаўнай памяці ў розных краінах, чацвёртая – пустая, для запаўнення матэрыяламі па сваёй краіне.

Задача навучэнцаў – запоўніць картку апісаннямі слаёў памяці ў сваёй краіне з указаннем канкрэтных прыкладаў па аналогіі з такімі па трох іншых краінах, прадстаўленымі на картках. Навучэнцы могуць прыводзіць цытаты, прыклады акцый і камемаратыўных мерапрыемстваў, ініцыятыў (шырокавядомых і малавядомых) і інш.

Карткі варта запоўніць з выкарыстаннем інфармацыі, прыведзенай ніжэй:

Што памятаюць пра Другую сусветную вайну:

- а** У вашай сям'і (прыклад рэальнай гісторыі ці зборны вобраз);
- б** У вашым горадзе ці рэгіёне (прыклад памяці супольнасці);
- в** У вашай краіне (палітыка, якая праводзіцца дзяржавай).

**Матэрыялы
для карткі па
Беларусі**
а) Успаміны дзіцяці вайны. Віктар Цыбулька, 1935 г.н., Барысаў, Мінская вобласць

«Была акупацыя. У горадзе ў асноўным былі жанчыны, старыя і дзеці. Акупацыйныя ўлады абавязвалі працаваць, потым маладых пачалі вывозіць на працу ў Германію. Не заўсёды было што паесці; дроў для топкі печы, каб сагрэць дом, таксама не хапала. Было цяжка і страшна, ніхто не ведаў, дзе наша армія, калі і як скончыцца вайна. Бацька загінуў на фронце яшчэ ў 1941 г., старэйшы 15-гадовы брат пайшоў у падполле і вярнуўся толькі ў канцы вайны. Я з маці і сястрой жыў у акупаваным горадзе Барысаве тры гады. Было страшна, голадна. Страшней за вайну нічога ў маім жыцці не было».

б) Мінск: горад-герой

Сталіцы Беларусі было нададзенае званне «горад-герой» у знак прызнання барацьбы жыхароў горада і актыўнага партызанскага руху ў Мінску супраць нацысцкіх акупантаў. Больш за 130 вуліц горада названыя імёнамі герояў вайны (Вера Харужая, Іосіф Бельскі, Васіль Казлоў, Уладзімір Лабанок, Раман Мачульскі, Фёдар Сурганаў, Марат Казей, Васіль Корж, Васіль Талаш, Ісай Казінец і інш.), большасць з якіх – беларускія партызаны. У розных частках горада ўсталяваныя помнікі ў іх гонар, а саму Беларусь называюць «краінай-партызанкай».

в) Парад Перамогі

9 мая ў сталіцы Беларусі праходзіць парад Перамогі – урачыстае шэсце арміі, роты ганаровай варты, розных падраздзяленняў сілавых структур краіны, дэманстрацыя ваеннай тэхнікі і інш. На парад запрашаюць ветэранаў вайны, школьнікаў і студэнтаў, прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый. Парад прымае асабіста Прэзідэнт Беларусі.

Парад Перамогі, Мінск, Беларусь. Фатаграфія: Жывая трансляцыя на канале АНТ. Даступна: Belnovosti

Матэрыялы для карткі па Расіі

а) Успаміны дзіцяці вайны. Інэса Ендальцава, 1937 г. н., Свядлоўск (цяпер Екацярынбург), Урал

«Жылося цяжка. Харчаваліся даволі дрэнна: часцей за ўсё елі жмых, «заваруху» (завараная на вадзе мука) і бульбу... Сястрычка ў нас была вельмі пульхнёная, вельмі камунікабельная. Калі яна па двары бегала, ваенныя міма яе не праходзілі. Калі яна бегала па двары, яе ўвесь час частавалі. Ёй потым сшылі такі фартух з кішэняй, і яна ў нас прыходзіла, і ўвесь час у яе нешта там было: цукеркі, шакаладкі, нейкія штучкі хлебныя. Гэта значыць, яна нас падкормлівала...

Страшна было згубіць карткі... Адночы да нас лезлі злодзеі. Мы жылі на трэцім паверсе. Злодзеі абкрадалі па-страшэннаму кватэры. Жылі ў поўнагабарытным ваенным доме. Мама зачыняла на бярозавы ствол дзверы (ад сцяны да дзвярэй). І вось аднойчы мама прачнулася, і мяне разбудзіла таксама, і сказала: «Вось, Іначка, да нас у кватэру лезуць, пайшлі, будзем сядзець». Ужо адчынялі, але мы вось на гэтым бервяне сядзелі і дзверы штурхалі, каб не зрушылі гэтае бервяно.

Як камусьці вестка аб гібелі прыходзіла, усе збіраліся, суцяшалі, дапамагалі».

б) Санкт-Пецярбург – Ленінград

Бібліятэка Еўрапейскага ўніверсітэта стварыла віртуальную выставу кніг «Захоўваем памяць пра блакаду Ленінграда»: <https://eusp.org/news/pamyat-o-blockade>.

Загалоўкі кніг многае гавораць нам пра памяць:

- *Блокада. Трагедия Ленинграда / Санкт-Петербургский государственный университет технологии и дизайна; авт.-сост.: С. Б. Борзенко, А. О. Кожемякин. – Санкт-Петербург: Реконструкция, 2014. – 227 с.*
- *Упрямый город. Блокада, 1941–1944 = The Unyielding City. Blockade, 1941-1944: [фотоальбом] / Авт. предисл. В. Никитин. – СПб.: Лимбус Пресс, 2019. – 271 с.*

- Рисунки детей блокадного Ленинграда из собрания Государственного музея истории Санкт-Петербурга: альбом-каталог / Государственный музей истории Санкт-Петербурга; редкол.: А. Н. Колякин, Ю. Б. Демиденко, Е. Б. Трацевская. – Санкт-Петербург, 2016. – 318 с.
- Образы памяти: проекты монументальных сооружений в память о защитниках Ленинграда и жертвах блокады: к 100-летию со дня рождения М. А. Дудина: альбом-каталог / Государственный мемориальный музей обороны и блокады Ленинграда и др. – Санкт-Петербург: Европейский дом, 2016. – 89 с.

в) «Неўміручы полк». Першапачаткова недзяржаўная ініцыятыва. Падтрымліваецца дзяржавай

Галоўная задача «Неўміручага палка» – захаванне ў кожнай сям’і асабістай памяці пра пакаленне, якое прайшло Вялікую Айчынную вайну (назва, якая выкарыстоўваецца ў Расіі і ў краінах былога СССР у дачыненні да Другой сусветнай вайны). Удзел у «Неўміручым палку» мае на ўвазе, што кожны, хто памятае і шануе сваіх сваякоў (салдат і маракоў, партызан, падпольшчыкаў, удзельнікаў Супраціву, працаўнікоў тылу, вязняў канцлагераў, блокаднікаў, дзяцей вайны), выходзіць 9 Мая на вуліцы з фатаграфіяй такога сваяка (або з яго / яе імем, калі фатаграфіі няма), каб паўдзельнічаць у парадзе ў шэрагах «Неўміручага палка». Людзі таксама асабіста аддаюць даніну памяці ваеннаму пакаленню: прыносяць транспарант з партрэтамі, імем або фатаграфіяю да Вечнага агню – яшчэ адной мясціны памяці. Удзел у «Неўміручым палку» – строга добраахвотны.

Несмяротны полк у Санкт-Пецярбурзе. Фатаграфія: Vasyatka1, CC BY-SA 4.0. Публічная ўласнасць, не абароненая аўтарскім правам: Wikipedia

Матэрыялы для карткі па Германіі

а) Гісторыя ўдзельніка вайны. Марыён Барух, 1919 г. н., Гамбург

Марыён нарадзілася ў сям’і Георга Баруха – буйнога гамбургскага гандляра яўрэйскага паходжання. Марыён паспяхова скончыла гімназію, грала на фартэпіяна, малявала, была актыўным членам саюза, які займаецца пытаннямі культуры. Атрымала спецыяльнасць мастака-мадэльера. У 1937 годзе Марыён пачала працаваць мастаком рэкламы, але ў 1938 годзе яе звольнілі; прычынай звальнення была яе яўрэйская нацыянальнасць.

Пачатак Другой сусветнай вайны перашкодзіў Марыён эміграваць у Англію. Яна магла паехаць раней, але не адважылася пакінуць бацьку: Георг Барух правёў шэсць тыдняў у канцлагеры Заксенхаўзен і выйшаў адтуль з моцна абмарожанымі рукамі. 8 лістапада 1941 года бацька і дачка былі дэпартаваныя ў Мінск. Па некаторых дадзеных, Марыён і ў гэта працавала мастачкай, малявала шылды.

Пра далейшы лёс Марыён вядома з ліста Хайнца Розенберга, аднаго з тых, хто выжыў з вязняў Мінскага гета: «У чэрвені 1942 года адбылася змена складу камендатуры: туды быў прызначаны гаўптшарфюрар Рубе – вельмі жорсткі чалавек. Аднойчы ён убачыў прыгожую шыльду і спытаў, чыя гэта праца. Ён загадаў Марыён з’явіцца ў камендатуру і пасля кароткай размовы адвёў яе на могількі, дзе расстраляў».

б) «Камяні спатыкнення» ў Германіі і ў Еўропе

Адна з формаў захавання памяці – стварэнне «камянёў спатыкнення», якія ўяўляюць сабой самы маштабны дэцэнтралізаваны мемарыял у свеце. Бетонныя камяні з гравіроўкай памерам 9,6 x 9,6 см устаноўлены на дарогах у больш чым 20 краінах Еўропы. Месца іх устаноўкі невыпадковае: «камяні спатыкнення» размяшчаюць каля дома, дзе жыў чалавек – нявінная ахвяра нацызму. На латуневай пласцінцы кожнага «каменя спатыкнення» ўказваюць імя і дату нараджэння ахвяры, ніжэй – дату дэпартацыі і месца смерці. Сама назва «камяні спатыкнення» гаворыць нам пра мэту іх стварэння: пойдзе па вуліцы чалавек, убачыць на дарозе незвычайны камень, спыніцца і прачытае імя, выгравіраванае на ім, што дазволіць захаваць памяць пра аднаго канкрэтнага чалавека, які загінуў у выніку злачынстваў нацыянал-сацыялістычнага рэжыму. Напрыклад, ніжэй прадстаўлены «камяні спатыкнення», якія знаходзяцца каля дома на набярэжнай Рэйна ў Дзюсельдорфе.

«Камяні спатыкання» ў Дзюсельдорфе.
Фатаграфія: Дар’я Касякова (Darya Kasyakova)

в) Прамова прэзідэнта Федэратыўнай Рэспублікі Германія Рыхарда фон Вайцзэка 8 мая 1985 г. у Бундэстагу

«Многія народы адзначаюць сёння дзень заканчэння Другой сусветнай вайны ў Еўропе. У кожнага народа з гэтым днём звязаны розныя пачуцці, што абумоўлена перажытым у вайне. [...] Мы, немцы, адзначаем гэты дзень так, як і павінны: паміж сабой. Мы павінны знайсці свой уласны шлях у гэтым: нам не дапаможа, калі мы будзем шкадаваць свае пачуцці або калі гэта будуць рабіць іншыя. Мы павінны глядзець праўдзе ў вочы, не спрабуючы нешта падфарбаваць або сказаць, і ў нас дастаткова сіл для гэтага».

«8 мая для нас – гэта перш за ўсё дата, якая нагадвае нам пра тое, што давалося перажыць людзям; гэта таксама і падстава для асэнсавання ходу нашай гісторыі. І чым больш шчырасці мы выкажам у адзначэнні гэтага дня, у памяці пра яго, тым вальней мы зможам зірнуць у твар наступствам і адказаць за зробленае з належнай адказнасцю».

«8 мая для нас, немцаў, – не свята. Успаміны людзей, якія перажылі гэты дзень у 1945 годзе, – вельмі асабістыя і, такім чынам, вельмі розныя. Хтосьці вярнуўся дадому, іншыя ж дом страцілі. Адно былі вызваленыя, а для іншых гэты дзень стаў днём несвабоды і палону. Шмат хто быў проста ўдзячны за тое, што больш не будзе начных бамбардзіровак і страху; за тое, што яны выжылі. Іншыя хутчэй гаравалі, калі думалі аб поўнай паразе сваёй краіны. Быў і горыч ад разбітых ілюзій, і падзяка за магчымасць пачаць спачатку [...]. Дзень 8 мая стаў днём вызвалення. Гэты дзень вызваліў нас усіх ад нялюдскасці і тыраніі нацыянал-сацыялістычнага рэжыму [...]».

«8 мая – дзень памяці. «Памятаць» значыць успамянаць падзеі сумленна, так, як было ў рэчаіснасці, каб такая падзея стала часткай нашага жыцця, што прадвызначае высокія патрабаванні да нашай праўдзівасці. Сёння мы аплакваем і ўзгадваем усіх ахвяр вайны і нямецкай тыраніі. У прыватнасці, мы памятаем шэсць мільёнаў яўрэяў, забітых у нямецкіх канцэнтрацыйных лагерах. Мы згадваем і шануем памяць усіх народаў, якія пацярпелі ў вайне, і перадусім незлічонах загінулых грамадзян Савецкага Саюза і Польшчы. Як немцы, мы смуткуем пра нашых суайчыннікаў, якія загінулі на салдацкай службе, падчас авіяналётаў у сябе дома, у палоне або ў выгнанні. Мы згадваем забітых цыган сінці і рома, гомасэксуалаў, людзей з асаблівасцямі псіхічнага развіцця, людзей, якія загінулі за свае рэлігійныя ці палітычныя перакананні. Мы ўзгадваем забітых закладнікаў. Памятаем мы і пра загінулых удзельнікаў рухаў Супраціву ва ўсіх краінах, акупаваных намі. Як немцы, мы шануем памяць ахвяр нямецкага Супраціву – мірнага насельніцтва, ваенных, служыцеляў царквы, рабочых і членаў прафсаюзаў, камуністаў. Мы шануем памяць тых, хто, не ўдзельнічаючы актыўна ў супраціве, палічыў за лепшае памерці, але не пайсці супраць уласнага сумлення. [...]».

«Народ Германіі адзіны ў сваім жаданні міру – міру, у якім будуць выконвацца законнасць і правы чалавека для ўсіх народаў, уключаючы і наш народ. Прымірэнне, якое не ведае межаў, немагчымае ў Еўропе, калі будзе адгароджванне сценамі, але магчымае на кантынэнце, на межах якога не будзе рознагалосся і спрэчак – таго, што падзяляе. Менавіта гэтаму вучыць нас заканчэнне Другой сусветнай вайны [...]».

Матэрыялы для карткі па Польшчы

а) Успаміны дзіцяці вайны. Здзіслаў К., Драгабыцкі край, Львоўскае ваяводства

«Самым сумным для мяне быў дзень, калі ноччу захварэла мама. Не было доктара або каго-небудзь, хто б мог дапамагчы. Толькі я адзін. Прышлося стаяць і грэць ваду. Але дроў не было. Я пабег у двор і знайшоў кавалак шчапы. Я распаліў агонь і закіпяціў ваду. У мамы быў моцны пранізлівы боль у сэрцы. Цёплая вада не дапамагла, і мне давялося паехаць ноччу ў бальніцу ў бліжэйшы населены пункт.

На наступны дзень, калі мама была ўжо ў лякарні, я хадзіў па праснакі, але рускія жанчыны не хацелі мне іх прадаваць. Яны казалі, што мая мама не працуе, каб атрымліваць хлеб. Я пайшоў у слязах. Сеўшы на падваконне, я ўвесь чухаўся, таму што мяне пакусалі вошы. Я пайшоў на кірмаш, дзе мне давялося скрасці моркву. Калі маці выйшла з лякарні, яна страціла прытомнасць па дарозе, таму што была вельмі галоднай. Я сядзеў на акне, калі ўбачыў гэта, і пабег ёй насустрач. Я ўсё расказаў маме. Яна пайшла да камандзіра, а той адказаў, што яму няма ніякай справы да яе праблем.

Пазней, калі была імша (царкоўная служба ў касцёле) і з намі была польская армія, рускія кпілі, што мы ідзём на імшу. Я шчаслівы, што ўжо пакінуў гэтае пекла».

З кнігі: *Вайна вачыма дзяцей: Савецкая акупацыя Польшчы і дэпартацыі, 1939—1941* / Ірэна Грудзінска-Грос і інш.

б) Памятная доска ў Варшаве

Мемарыяльная доска ў Варшаве, Польшча. Фатаграфія: Thunderman83. Публічная ўласнасць, не абароненая аўтарскім правам: Wikimedia

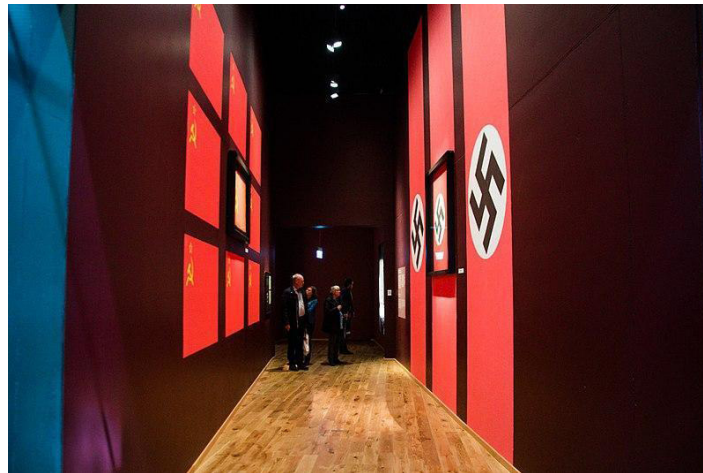
Надпіс на адной з мемарыяльных дошак на будынку па алеі Шука ў Варшаве, спраектаваным у 1949 годзе Каралем Чорэкам, абвяшчае: «Месца, залітае крывёю палякаў, якія загінулі за свабоду Радзімы».

Падвал гэтага будынка выкарыстоўваўся гестапа ў 1939—1944 гг. для катаванняў і забойстваў польскіх патрыётаў.

У Варшаве і ў іншых гарадах Польшчы шмат падобных мемарыяльных дошак.

в) Музей Другой сусветнай вайны, Гданьск

У музеі прадстаўлена Другая сусветная вайна не толькі ў Польшчы, але і ў еўрапейскім разрэзе (што выклікала мноства спрэчак і абмеркаванняў). Напрыклад, ёсць спецыяльная зала, прысвечаная Ленінграду.

Музей Другой сусветнай вайны, Гданьск, Польшча. Фатаграфія: Мітч Альтман (Mitch Altman), CC BY-SA 2.0. Публічная ўласнасць, не абароненая аўтарскім правам: Wikimedia

Яскравым паказчыкам перадачы / страты памяці з'яўляюцца веды / стаўленне моладзі да месцаў памяці, іх паводзіны там. Сучасныя прыклады некаторых учынкаў і акцый маладых людзей на мемарыялах у розных краінах сталі нагодай для грамадскай дыскусіі не толькі ў дачыненні да памяці пра вайну, але і да гістарычнай памяці ўвогуле. Існуюць сапраўдныя канфлікты памяці, якія патрабуюць аналізу і ацэнкі.

Задача навучэнцаў:

- Прааналізаваць паводзіны людзей на мемарыяльных месцах,
- Вызначыць прычыны такіх паводзін,
- Даць сваю ацэнку таго, што адбываецца,
- Прапанаваць варыянты вырашэння такіх канфліктных сітуацый.

Кейсы для аналізу:

1. Германія: помнік забітым яўрэям Еўропы ў цэнтры Берліна. Помнік часта выкарыстоўваюць дзеці і маладыя людзі для сэлфі, заняткаў ёгай і проста для забаў, дзе хлопцы і дзяўчаты скачуць, бегаюць, выкладваюць фатаграфіі ў сацыяльныя сеткі з вясёлымі подпісамі¹.

Мемарыял забітым яўрэям Еўропы, Берлін, Германія. Фатаграфія: Shutterstock

2. Расія: у 2015 г. шэсць дзяўчат з танцавальнага калектыву ў Наварасійску станцавалі твэрк на фоне мемарыяла «Малая зямля», прысвечанага героям-вызваліцелям горада. Пасля размяшчэння відэа ў інтэрнэце група атрымала шырокую вядомасць як у сваім рэгіёне, так і ў Расійскай Федэрацыі ў цэлым².

“Твэрк і Малая зямля”. Відэа: YouTube

¹ Для настаўніка: магчымае тлумачэнне такіх паводзін – хутчэй банальнае няведанне, чаму прысвечаны мемарыял і ў памяць пра якія падзеі ён усталяваны, чым жаданне паглуміцца над гісторыяй або апаганіць.

² Для настаўніка: танцавальны калектыв хацеў прарэкламаваць сябе, павысіць сваю папулярнасць і прыцягнуць увагу скандальнымі паводзінамі.

3. Польшча і Беларусь: адзінаццаць мужчын і жанчын ва ўзросце ад 20 да 27 гадоў, сярод якіх былі палякі і беларусы, правялі «перформанс» на месцы былога нацысцкага лагера Аўшвіц. Зарэзаўшы некалькі авечак нажамі, яны распрануліся дагала і прыкавалі сябе адно да аднаго і да агароджы. Маладыя людзі таксама ўзнялі на браму канцлагера белы сцяг з надпісам «любоў» чырвонага колеру замест слова «праца» (арыгінальная надпіс: «Праца вызваляе» («Arbeit macht frei»)), заклікаўшы да асуджэння войнаў у свеце³.

Аўшвіц, Асвенцым, Польшча.
 Фатаграфія: Bibi595, CC BY-SA
 3.0. Публічная ўласнасць, не
 абароненая аўтарскім правам:
[Wikipedia](https://en.wikipedia.org/wiki/Auschwitz)

4. Прадстаўленне вынікаў працы «сталоў»

Пасля завяршэння працы «сталоў» групы вяртаюцца да сталоў, за якімі яны сядзелі першапачаткова, і прадстаўляюць па чарзе вынікі працы ўсіх трох груп па кожнай тэме. Рэкамендуецца вылучыць 3-5 ключавых ідэй, на якіх варта сфакусаваць увагу і выкарыстаць у якасці высновы.

Этап III

Першаснае замацаванне і аналіз атрыманых ведаў

15 хвілін

На гэтым этапе навучэнцы выходзяць на вызначэнне паняцця «культура памяці». Для гэтага яны запаўняюць параўнальную табліцу:

Параметр для параўнання	Германія	Расія	Польшча	Беларусь
Што людзі помняць				
Навошта яны памятаюць				
Асноўнае адрозненне				
Што ва ўсіх агульнага				
Што б вы хацелі бачыць агульнага ў памяці пра вайну розных краінах у сучаснасці і будучыні				

Этап IV

Рэфлексія

5 хвілін

Гульня «Запlechнік»

Настаўнік праводзіць завяршальную рэфлексію па ўроку (на тэму «Культура памяці ў розных краінах»). Навучэнцы вырашаюць, што яны «возьмуць з сабой» з ведаў / вопыту / думак / эмоцый, атрыманых на ўроку, якую(ія) ідэю(і) «адкінуць» (г.зн. не падтрымаюць) па выніках працы, а што пакінуць ва ўроку для далейшых разважанняў.

³ Для настаўніка: абмяркуйце з навучэнцамі крытэры выбару спосабу дасягнення сваёй мэты, выкарыстанага ўдзельнікамі перформансу.

1

Настаўнік расказвае пра асаблівасці працы, правілы і чаканы вынік. Навучэнцаў падзяляюць на групы ад 5 да 7 чалавек. У кожнай групе выбіраюць «захавальніка стала». Захавальніку стала даюць дадатковыя інструкцыі: «Вы з'яўляецеся тым, хто захоўвае веды вашай групы. Ваша задача – фіксаваць інфармацыю і перадаваць напрацаванае вашай групай наступным групам. Сачыце, каб усе ўдзельнікі далучыліся да абмеркавання, заахвочвайце выказванне ідэй, пішыце разборліва. Усе ідэі варта прымаць без крытыкі». Кожная група атрымлівае па лісце фліпчарта і маркеры рознага колеру для запісу ідэй. На лісце напісаная назва пытання. Як варыянт, можна запісваць ідэі на стыкерах і прыляпляць іх на фліпчарт.

2

Навучэнцы атрымліваюць час на пошук усіх магчымых варыянтаў адказу на пытанне. Захавальнік стала без крытыкі фіксуе ўсе ідэі. Час на абмеркаванне залежыць ад складанасці тэмы. Звычайна – ад 10 да 20 хвілін, не менш, бо самыя лепшыя думкі прыходзяць не адразу, а пасля некалькіх «фальстартаў». Але і занадта вялікая колькасць часу таксама малаэфектыўная: навучэнцы стамляюцца і губляюць энергію.

3

Па камандзе настаўніка ўдзельнікі мяняюцца сталамі (звычайна па гадзіннікавай стрэлцы). Ахоўнік стала застаецца, вітае новую каманду, уводзіць у тэму і распавядае пра напрацаванае папярэдняй групай. Новыя ўдзельнікі дапаўняюць спіс сваімі ідэямі. Для нагляднасці можна запісваць новыя ідэі маркерам іншага колеру, у іншым сектары аркуша. Працягласць гэтага этапу таксама звычайна складае 10-15 хвілін. Наступны пераход груп зноў адбываецца па камандзе настаўніка. Агульная колькасць пераходаў – тры, так як наша агульная тэма «Культура памяці» складаецца з трох розных падтэм. Час абмеркавання паступова скарачаецца да 7-10 хвілін, затым да пяці.

4

Групы вяртаюцца за свае сталы (тыя сталы, за якімі яны пачыналі працаваць) і падводзяць вынікі абмеркавання, сістэматызуюць ідэі, робяць высновы і прадстаўляюць іх наглядна на аркушах фліпчарта.

5

Прэзентацыя вынікаў працы сталоў.

Крыніца: <https://rulesplay.ru>

Дадатак 2

Манумент ахвярам вайны, Бад-Наўхайм, Германія

Фатаграфія: www.space

Манумент загінулым і забітым на Усходзе, Варшава, Польшча

Фатаграфія: Адам Грыцук (Adam Gryciuk), CC BY-SA 3.0 pl. Публічная ўласнасць, не абароненая аўтарскім правам: Wikipedia

“Няскораны”, Хатынь, Беларусь

Фатаграфія: Джон Олдэйл (John Oldale). Публічная ўласнасць, не абароненая аўтарскім правам: Wikipedia

“Радзіма-маці кліча!”, Валгаград, Расія

Валгаград, Расія.
Фатаграфія: Ria Novosti archives

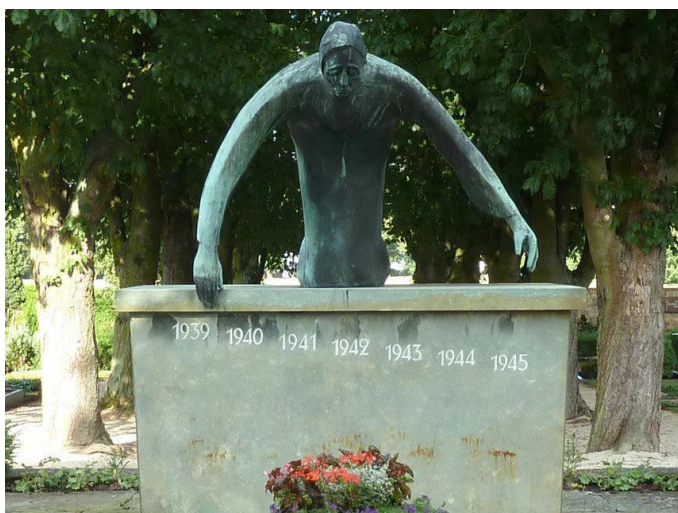
Матэрыялы для навучэнцаў

4. Прадстаўленне вынікаў працы «сталоў»

Параўнальная табліца:

Параметр для параўнання	Германія	Расія	Польшча	Беларусь
Што людзі помняць				
Навошта яны памятаюць				
Асноўнае адрозненне				
Што ва ўсіх агульнага				
Што б вы хацелі бачыць агульнага ў памяці пра вайну ў розных краінах у сучаснасці і ў будучыні				

1

2

3

4

